Konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:5

med anledning av motion om mångsyssleriet i politiken

Motionen

I motionen 1976/77:997 av Bonnie Bernström (fp) och Olle Wästberg i Stockholm (fp) yrkas att "riksdagen hos regeringen begär en kartläggning av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik".

Enligt motionärerna skulle ett minskat mångsyssleri öka politikernas möjligheter att sätta sig in i ärendena och styra byråkratin. Byråkratins inflytande minskar enligt motionen inte genom att mångsysslande politiker placeras i ständigt nya styrelser. Mångsysslaren blir ansvarig för allt fler beslut men saknar verkliga förutsättningar för att bedöma verkningarna av dessa beslut.

Enligt motionärerna har utredningen om den kommunala demokratin tagit fram värdefullt material från kommunalpolitiken. Ytterligare undersökning bör emellertid göras som omfattar även rikspolitiken. Enligt motionen bör en sådan kartläggning av mångsyssleriet bl. a. omfatta följande frågeställningar:

Hur fördelar politiska förtroendemän sin tid mellan olika uppdrag i kommun, landsting, riksdag, parti, organisationer i övrigt och andra engagemang?

Hur mycket hinner politiker följa med i den aktuella facklitteraturen och i debatten om de frågor de själva skall vara med och besluta om?

Vad gör partierna för att fördela uppdragen på fler personer?

Vilket slag av uppdragskoncentration har ett positivt värde från samordningssynpunkt och för ömsesidiga impulser?

Hur mycket tid har förtroendemännen för att hålla kontakt med de väljare som de företräder?

Går utvecklingen mot mer eller mindre av mångsyssleri?

Hur upplever förtroendemännen sina möjligheter att förena det nuvarande sättet att arbeta politiskt med normala mänskliga relationer, bl. a. familjeliv?

Vilket utrymme får politikerna för att förbereda sammanträden och aktivt påverka besluten utifrån ett tillräckligt kunskapsunderlag?

Vissa undersökningar

I sitt betänkande våren 1976 redogjorde utskottet (KU 1975/76:40) i reciten för vissa pågående och avslutade undersökningar. Denna redogörelse återges i det följande i aktualiserat skick.

Undersökningar av förtroendevaldas arbetsförhållanden i kommuner, landsting och riksdag har utförts från tid till annan. Flera av de frågeställningar som nämns i motionen aktualiserades inom den statsvetenskapliga *kommunalforskningsgruppens* arbete. Detta är i dag i allt väsentligt avslutat. De kommunala förtroendemännens arbetssituation har också belysts genom det arbete som bedrivits inom *utredningen om den kommunala demokratin* (SOU 1974:41). Inom den s. k. *representationsundersökningen* vid statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet ägnas en särskild delundersökning åt riksdagsledamöternas roll som representanter för lokala och kommunala opinioner. I denna undersökning studeras bl. a. riksdagsmännens anknytning till organisationer, grupper och intressen, t. ex. deras uppdrag i organisationer och föreningar dels vid nomineringen, dels som aktiva riksdagsmän. Även den kommunala representationen i riksdagen kommer att kartläggas. Representationsundersökningen bygger i denna del främst på en större intervjuundersökning av ledamöterna i andra kammaren 1969.

Utredningen angående en allmän översyn av riksdagens arbetsformer redovisade i februari 1976 i betänkandet Riksdagsarbetets planering resultatet av en motsvarande kartläggning av riksdagsledamöternas olika uppdrag inom och utom riksdagen (Förs. 1975/76:15, bilaga 1, se särskilt s. 67–89). Undersökningen genomfördes under 1974 och byggde bl. a. på en enkät med riksdagsledamöterna. I enkäten insamlades uppgifter om ledamöternas förtroendeuppdrag av olika slag samt deras yrkesverksamhet. Samtidigt gjordes ett försök att via "dagboksanteckningar" kartlägga riksdagsledamöternas arbete under veckan 25/11–2/12 1974. I enkäten fanns också frågor om det antal sammanträden, föranledda av dessa uppdrag, som ledamöterna deltagit i under 1974 fram till enkättillfället. Vidare innehöll formuläret en fråga rörande tidsåtgången under undersökningsveckan för arbete i anslutning till de olika uppdragen.

Frågan om politikernas arbetsvillkor i det moderna samhället har också aktualiserats inom ramen för det arbete som bedrivits av *sekretariatet för framtidsstudier*. Som exempel kan nämnas det symposium kring framtidsstudier och planeringsmetoder i ett demokratiskt samhälle som arrangerades på Biskops-Arnö den 6–7 juni 1974. Överläggningarna från detta finns dokumenterade i "Långsiktig planering och folkstyre" (Ds Ju 1974:10). Slutligen kan nämnas att *samarbetskommittén för långsiktsmotiverad forskning* (Ju 1974:11) startat ett särskilt utredningsarbete kring frågan om "Medborgarna, politikerna och den offentliga sektorn", inom vilket de förtroendevaldas arbetsvillkor i olika sammanhang kommer att studeras. Den arbetsgrupp som svarar för detta arbete räknar med att framlägga en rapport under våren 1978.

Frågans tidigare behandling

Under åren 1970–1973 samt 1976 har årligen behandlats motioner med motsvarande syfte som den förevarande. Vid samtliga tillfällen har konstitutionsutskottet (1970: allmänna beredningsutskottet) avstyrkt motionen. Reservation har avgetts av utskottets folkpartistiska ledamöter. Riksdagen har i samtliga fall följt utskottets förslag till ställningstagande.

Vid 1971 års riksdag redogjorde utskottet i sitt betänkande (KU 1971:63) för olika pågående vetenskapliga undersökningar med anknytning till den aktuella frågeställningen. I sitt yttrande vid 1972 och 1973 års riksdagar (KU 1972:7, KU 1973:35) avstyrkte utskottet motionsyrkandet bl. a. med hänvisning till dessa undersökningar. I reservation till dessa betänkanden hemställdes om bifall till motionens förslag om kartläggning av mångsysslеriet.

I sitt betänkande våren 1976 (KU 1975/76:40) uttalade utskottet att de frågor rörande de förtroendevaldas arbetsvillkor som aktualiserades i motionen var av centralt intresse i en representativ demokrati. Utskottet fann det därför naturligt att de fortlöpande uppmärksammades i det statsvetenskapliga forskningsarbetet Två aktuella exempel på detta var de av Riksbankens jubileumsfond finansierade kommunalforskningsprojektet och representationsundersökningen. Utskottet pekade vidare på att frågor, med anknytning till motionen tagits upp av flera aktuella utredningar såsom utredningen om den kommunala demokratin, utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer och kommittén för långsiktsmotiverad forskning.

Enligt utskottet borde frågan om uppdragsfördelningen mellan de förtroendevalda ses som en praktisk avvägningsfråga där värdet av fackkunskaper, mångsidig erfarenhet och samordning av politiken fick ställas mot risken för en alltför stor splittring i den enskilde politikerns arbetsuppgifter samt behovet att engagera en så stor del som möjligt av medborgarna i samhällsarbetet. Det ankom enligt utskottet på de politiska partierna att utan någon som helst statlig inblandning i samband med nomineringarna och eljest göra de bedömningar som erfordrades i sammanhanget.

I reservationen (1 fp) framhölls att kampen mot det överdrivna mångsysslеriet i första hand var en uppgift för de politiska partierna. En samlad kartläggning av det slag som begärdes i motionen kunde enligt reservationen bidra till en ökad medvetenhet både inom partierna och i den allmänna debatten om mångsysslеriets problem.

Utskottet

I motionen 1976/77:997 begärs en kartläggning av mångsysslеriets omfattning och verkningar i svensk politik.

Med anledning av en motion med samma syfte som den förevarande

uttalade utskottet våren 1976 i sitt av riksdagen godkända betänkande (KU 1975/76:40) bl. a. att de frågor rörande de förtroendevaldas arbetsvillkor som aktualiserades i motionen var av centralt intresse i en representativ demokrati. Utskottet hänvisade till att dessa frågor uppmärksammades i det statsvetenskapliga forskningsarbetet och inom olika, aktuella utredningar såsom utredningen om den kommunala demokratin, utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer och kommittén för långsiktsmotiverad forskning. Utskottet underströk vidare att frågan om uppdragsfördelningen mellan de förtroendevalda borde ses som en praktisk avvägningsfråga där värdet av fackkunskaper, mångsidig erfarenhet och samordning av politiken fick ställas mot risken för en alltför stor splittring i den enskilde politikerns arbetsuppgifter samt behovet att engagera en så stor del som möjligt av medborgarna i samhällsarbetet. Det ankom enligt utskottet på de politiska partierna utan någon som helst statlig inblandning att i samband med nomineringarna och eljest göra de bedömningar som erfordras i sammanhanget.

Utskottet har inte funnit anledning att frångå denna ståndpunkt och avstyrker därför motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1976/77:997.

Stockholm den 4 oktober 1977

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Hilding Johansson (s), Anders Björck (m), Bertil Fiskesjö (c), Torkel Lindahl (fp), Sven-Erik Nordin (c), Ove Karlsson (s), Lars Schött* (m), Bengt Kindbom* (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Kerstin Nilsson (s), Marianne Stålberg (s) och Gusti Gustavsson (s).

*Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av Torkel Lindahl (fp) som ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

I motionen 1976/77:997 tas upp en rad frågor med anknytning till de förtroendevalda politikernas arbetsförhållanden. I motionen begärs att en kartläggning skall göras av mångsysslerietets omfattning och verkningar i svensk politik.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att mångsysslerict i politiken måste begränsas. Därigenom får vi fler och bättre politiker. Politiker med tid att sätta sig in i de alltmer komplicerade samhällsfrågorna. Politiker med en reell möjlighet att hålla kontakt med olika väljargrupper. Politiker med tid över för en tillvaro även utanför sammanträdesrummen. Det är viktigt för demokratin att inte samhällsfrågorna överlämnas till en isolerad maktelit av mångsysslande yrkespolitiker.

Att bekämpa det överdrivna mångsysslcriet är i första hand en uppgift för de politiska partierna. Det är partierna som vid nomineringarna har att se till att de olika förtroendeuppdragen sprids bland så många människor som möjligt. En samlad kartläggning av det slag som begärs i motionen kan enligt utskottets mening bidra till en ökad medvetenhet både inom partierna och i den allmänna debatten om detta centrala demokratiska problem. De olika pågående statsvetenskapliga forskningsprojekt som syftar till att belysa politikens villkor skulle därigenom kunna kompletteras och sammanfattas på ett värdefullt sätt. Det är därför viktigt att denna kartläggning kommer till stånd och att de centrala frågor som tas upp i motionen därvid blir ordentligt belysta.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen bifaller motionen 1976/77:997.